

Twaalfde college algoritmiek

3 mei 2013

Branch & bound (restant)

Heap, heapsort,

Branch & bound

- is alleen toepasbaar op **optimalisatieproblemen**
- genereert oplossingen stap voor stap en houdt de tot dusver gevonden beste oplossing bij
- gebruikt voor elke deeloplossing (= knoop in de state space tree) een of andere **ondergrens** (minimalisatieprobleem) resp. **bovengrens** (maximalisatieprobleem) op de te verwachten waarde van de objectfunctie die je zou krijgen bij verdere uitbreiding van die deeloplossing

Het doel van zo'n ondergrens/bovengrens is:

- van deeloplossingen te kunnen bepalen dat ze niet verder bekeken hoeven te worden: **snoeien**
- de **zoekvolgorde** in de zoekruimte (state space tree), dus de volgorde waarin knopen worden gegenereerd en verder bekeken, te leiden

Een branch and bound algoritme breidt een knoop (deeloplossing) niet verder uit als

- de waarde van de ondergrens (bovengrens) bij die knoop niet beter is dan de waarde van de tot dusver gevonden beste oplossing: als ondergrens \geq tot dusver gevonden minimale waarde, dan snoeien
- de deeloplossing niet meer voldoet aan de restricties (of niet meer uit te breiden is tot een toelaatbare oplossing)
- er een volledige, toelaatbare oplossing gevonden is (dus geen verdere uitbreiding meer mogelijk is): update de beste oplossing

De volgorde waarin de knopen (deeloplossingen) worden uitgebreid hangt direct af van de berekende grenzen:

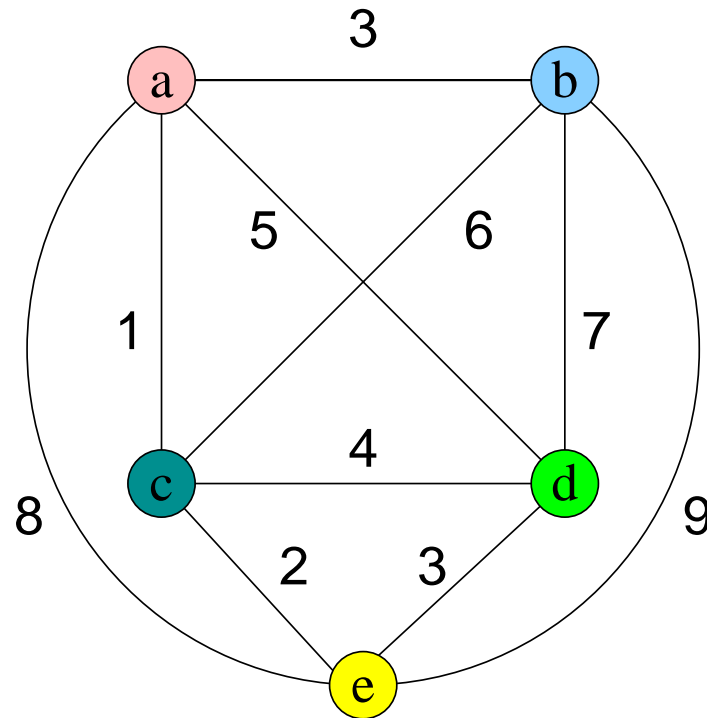
- er worden meerdere deeloplossingen tegelijk bijgehouden
- in elke stap wordt één van al deze deeloplossingen gekozen, en daarvan worden alle 1-staps-uitbreidingen (kinderen in de state space tree) bekeken en geëvalueerd (d.w.z. ondergrens/bovengrens bepaald)
- zinloze uitbreidingen worden meteen verworpen
- meestal wordt de deeloplossing gekozen die het meest veelbelovend lijkt: **best-fit-first branch-and-bound**
- bij minimalisatieproblemen (resp. maximalisatieproblemen) kiezen we de knoop met de laagste ondergrens (resp. hoogste bovengrens) als eerste

Traveling Salesman Problem (handelsreizigersprobleem)

Gegeven n steden waarvan alle onderlinge afstanden bekend zijn.

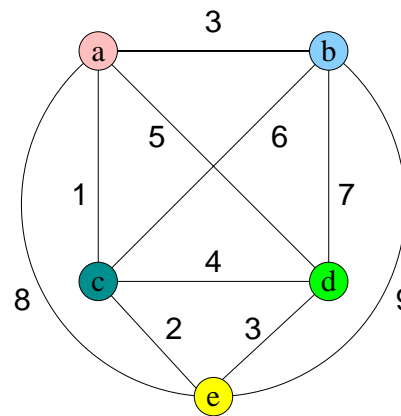
Gevraagd: de/een kortste route die elke stad precies één keer aandoet, en weer terugkeert in het vertrekpunt.

Ofwel: vind de/een kortste Hamiltonkring in een samenhangende gewogen (complete) graaf. Het gaat hier om een ongerichte graaf.

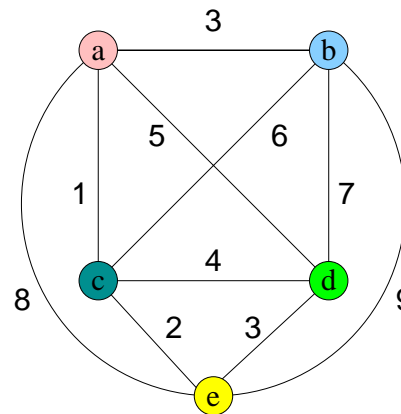
De optimale oplossing heeft lengte 16: a, b, d, e, c, a.

We kunnen zo'n kring natuurlijk ook als permutatie noteren: a, b, d, e, c

Mogelijke ondergrenzen voor de kosten van een optimale oplossing:

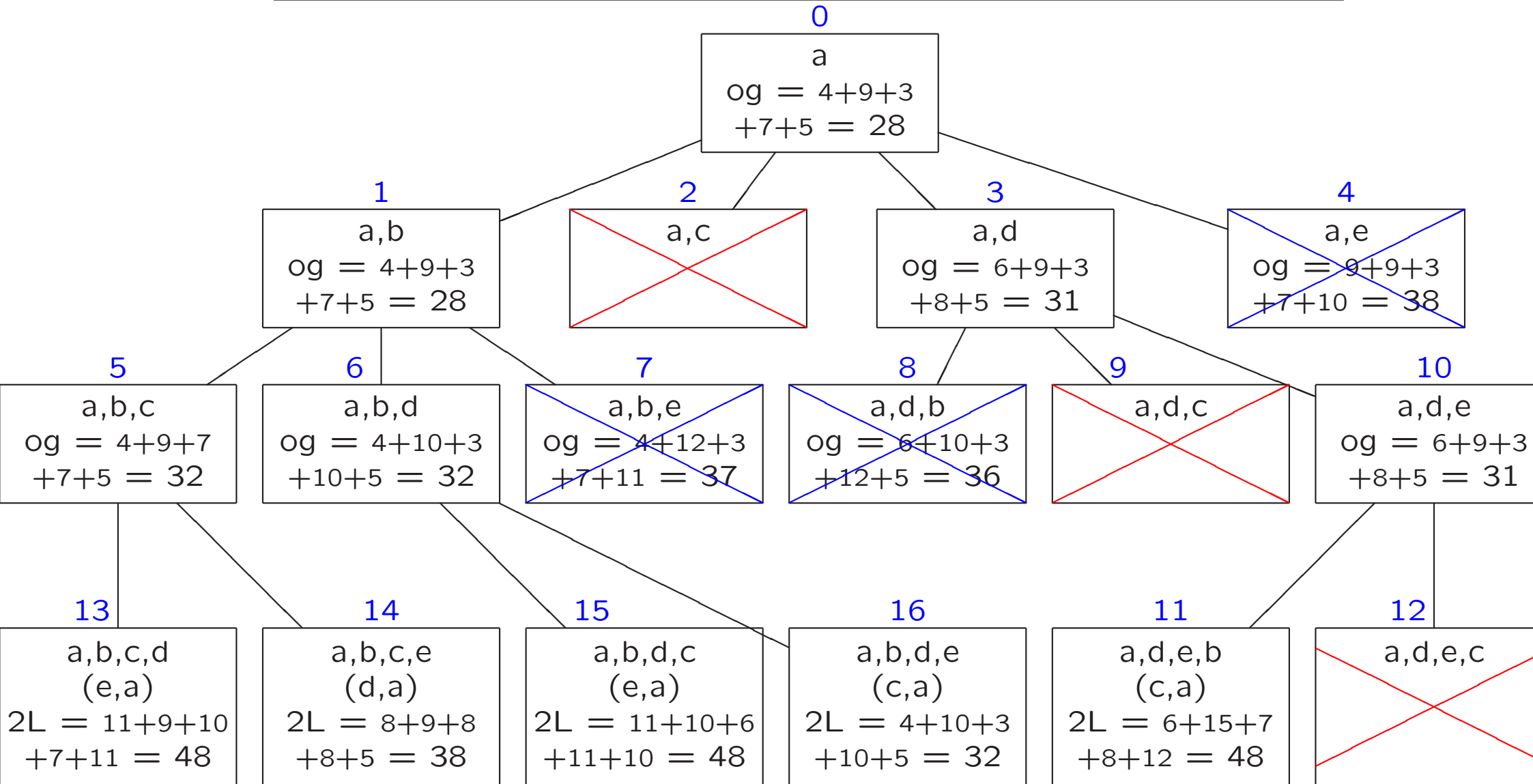
- eenvoudig: $n \times$ kortste afstand tussen twee knopen; $5 \times 1 = 5$ bij aanvang (analoog als reeds takken gekozen zijn).
- iets beter: de lengtes van de n kortste takken gesommeerd; $1 + 2 + 3 + 3 + 4 = 13$ bij aanvang (analoog als reeds takken gekozen zijn).

Mogelijke ondergrenzen voor de kosten van een optimale oplossing:

- nog beter: som over alle knopen i van de **afstanden van knoop i tot de twee dichtstbijzijnde knopen** (inclusief al gekozen takken), en dat gedeeld door 2^* ; $((1+3) + (3+6) + (1+2) + (4+4) + (2+3))/2 = 14$ bij aanvang.

Opmerking: delen door 2 is niet nodig; je kunt ook $2 \times$ lengte minimaliseren (*).

Zonder beperking der algemeenheid kunnen we het volgende doen om werk uit te sparen:

- we bekijken alleen Hamiltonkringen die met a beginnen: immers, de kring c, d, e, a, b, c is hetzelfde als de kring a, b, c, d, e, a (en als d, e, a, b, c, d en e, a, b, c, d, e en als b, c, d, e, a, b). Je hoeft er hiervan maar een te bekijken.
- we bekijken alleen kringen waarbij b wordt bezocht voor c: immers, de kring a, c, d, b, e, a is dezelfde kring als a, e, b, d, c, a maar dan omgekeerd doorlopen. Beide hebben dezelfde lengte (want **deze graaf** is ongericht). We hoeven dus maar een van deze twee te bekijken.

In de state space tree van de vorige sheet is dus een deeloplossing beginnend met a, c *ontoelaatbaar* (infeasible) omdat hierin na uitbreiding c voor b komt. Deze knoop hoeft dus ook niet verder bekeken te worden; bijbehorende oplossingen komen we elders wel tegen. Bijv.: a, c, e, b, d, a vinden we terug als a, d, b, e, c, a, dus via knoop a, d

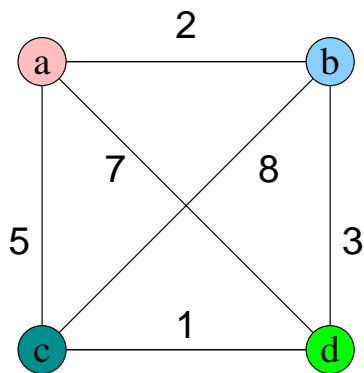
We zeiden wel:

delen door 2 is niet nodig; je kunt ook $2 \times$ lengte minimaliseren (*)

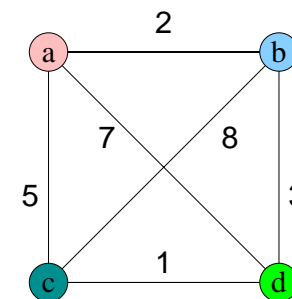
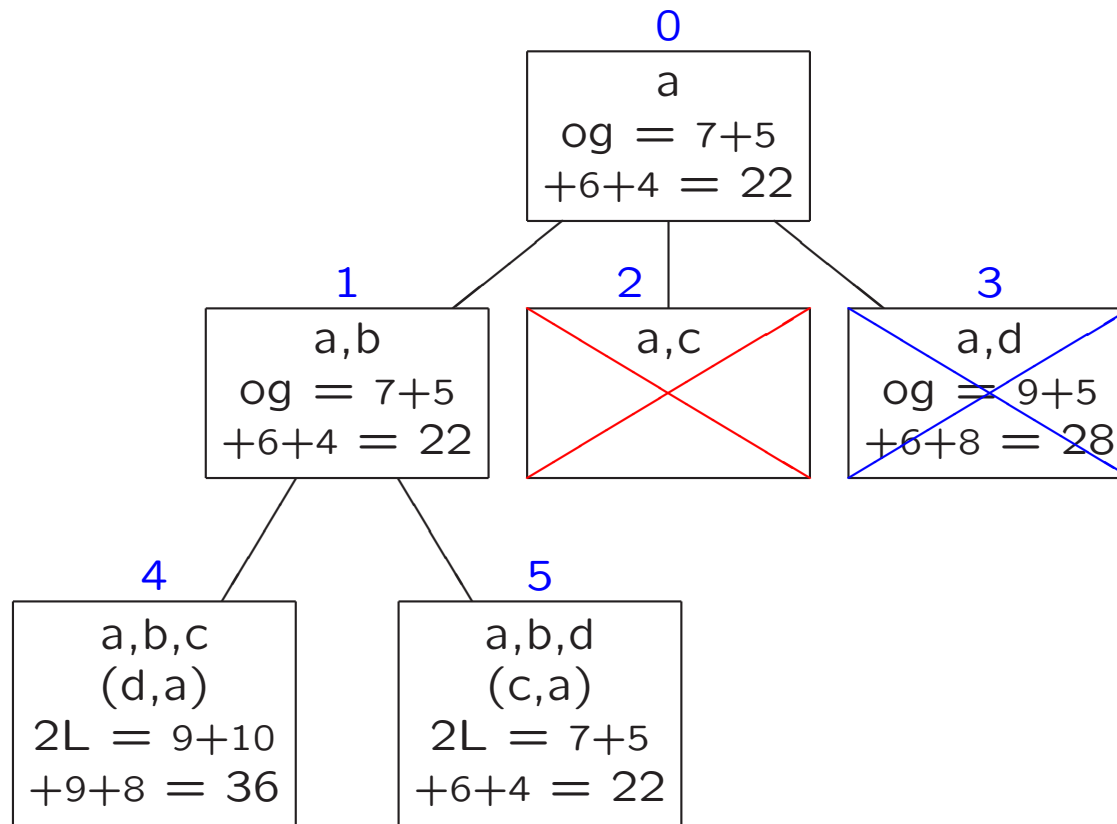
Delen door 2 geeft echter wel een scherpere ondergrens, als je het resultaat afrondt naar boven (dat mag).

In het vorige voorbeeld wordt de ondergrens 31 van knoop a,d hiermee 16. Deze knoop hoef je nu niet uit te werken (zie de boom in het boek).

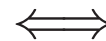
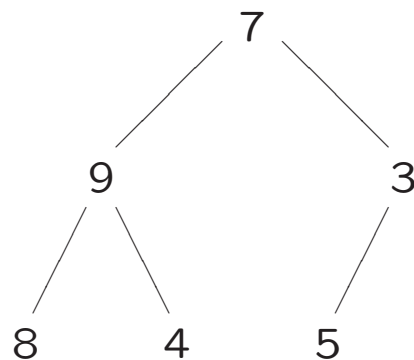
Nog een voorbeeld, met als ondergrens wederom de som van de twee kortste takken per knoop.
(Je kunt ook hier eventueel delen door 2, zoals in het boek).

De optimale oplossing heeft lengte 11: a, b, d, c, a.

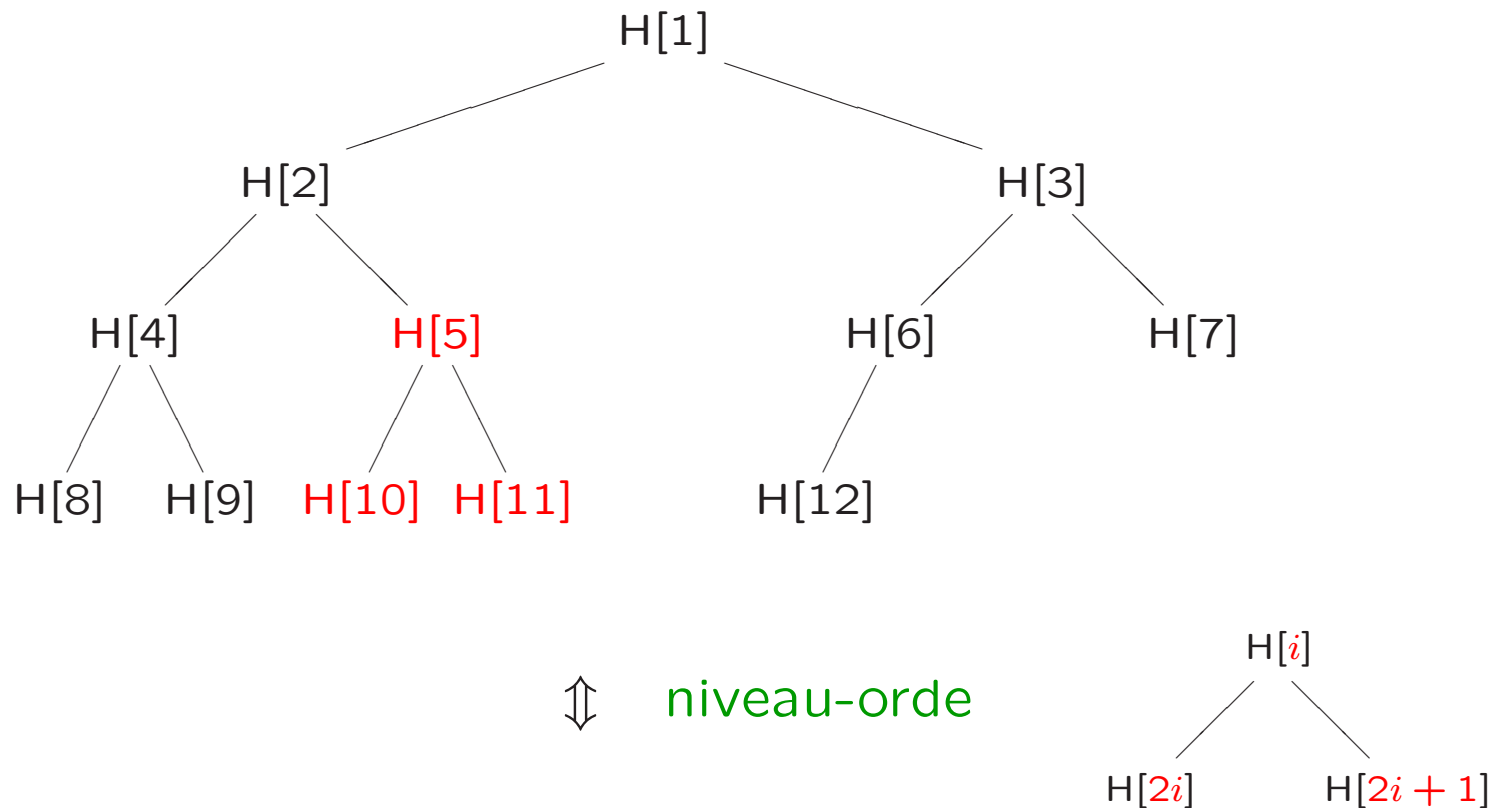
- Een **complete** binaire boom is een binaire boom waarbij alle niveaus geheel vol zitten, behalve eventueel het onderste. Op het onderste niveau mogen alleen de meest rechter knopen missen.
- Voorbeeld:

7 9 3 8 4 5

representatie als **array**

complete binaire boom

H[1] H[2] H[3] H[4] H[5] H[6] H[7] H[8] H[9] H[10] H[11] H[12]

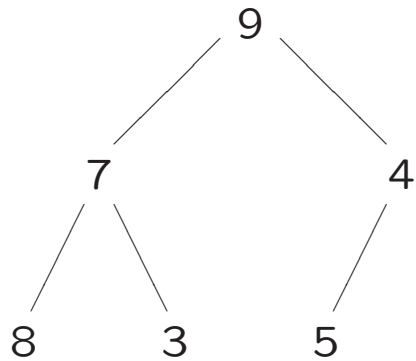
Een **heap** (hoopstructuur) is een binaire boom met de volgende twee eigenschappen:

1. **Vorm**: de binaire boom is **compleet**
2. **Inhoud**: de **heap-eigenschap** geldt, d.w.z. in elke knoop geldt dat de waarde opgeslagen in die knoop **groter dan of gelijk is aan**(*) de waarde in zijn kinderen

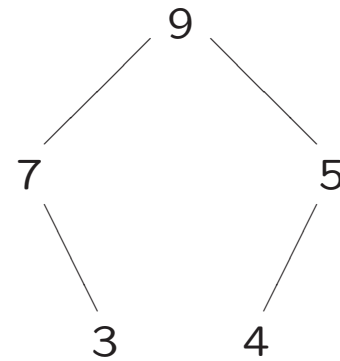
Langs elk pad van de wortel tot een blad zijn de sleutels in de knopen dus van groot naar klein geordend.

De heap is een efficiënte implementatie van een priority queue, maar ook de basis van de sorteermethode heapsort.

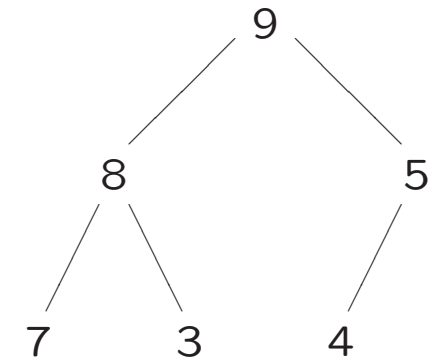
(*) we spreken dan wel van een **max-heap**; een **min-heap** wordt analoog gedefinieerd: waarde knoop \leq waarde kinderen

1. geen heap

2. geen heap

3. wel heap

1. ouder \geq kinderen geldt niet in elke knoop

2. niet compleet

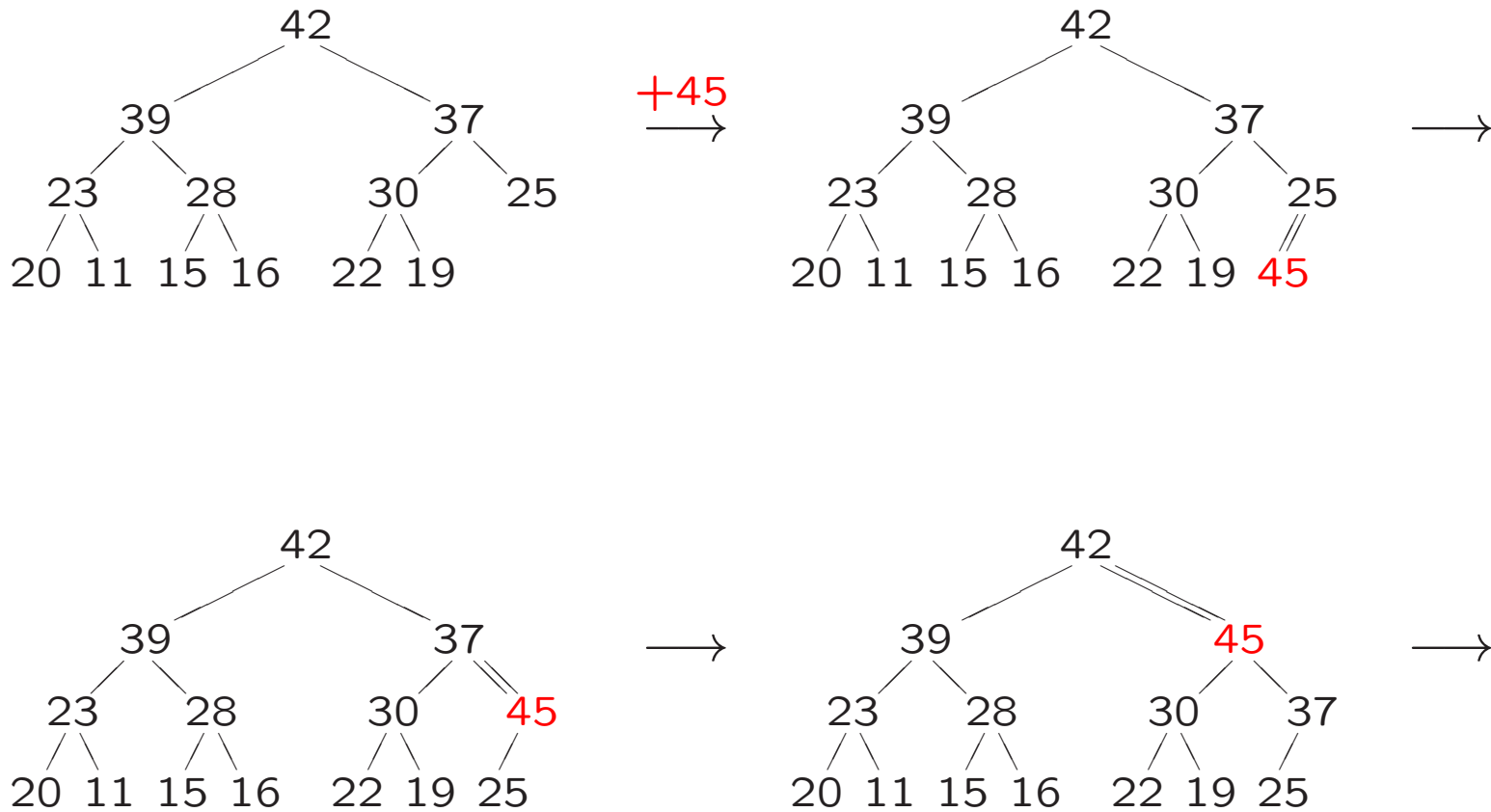
3. compleet en ouder \geq kinderen

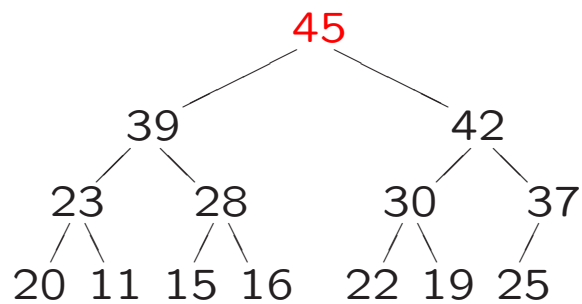
1. Gegeven n , dan bestaat er precies één **complete** binaire boom met n knopen. Deze heeft hoogte $\lfloor \lg n \rfloor$.
2. **De wortel van een heap bevat altijd de grootste waarde.**
3. Voor elke knoop van een heap geldt: de subboom met die knoop als wortel is weer een heap.
4. Een heap wordt gerepresenteerd door een **eendimensionaal array** H , met de inhoud van de n knopen op posities 1 t/m n .
 - ouderknoten (interne knopen) corresponderen met de posities 1 t/m $\lfloor \frac{n}{2} \rfloor$; bladeren met $\lfloor \frac{n}{2} \rfloor + 1$ t/m n .
 - de kinderen van $H[i]$ ($i = 1, \dots, \lfloor \frac{n}{2} \rfloor$) zijn $H[2i]$ en $H[2i + 1]$; de ouder van $H[i]$ ($i = 2, \dots, n$) is $H[\lfloor i/2 \rfloor]$.

Wanneer de waarde in een knoop verandert (of een waarde wordt verwijderd/toegevoegd) zal i.h.a. de heap-eigenschap niet meer gelden. Er zijn twee manieren (beide $O(\lg n)$, met n het aantal knopen van de heap) om die weer te herstellen, afhankelijk van de situatie.

Stel nu dat de waarde in één knoop veranderd wordt. Dan zijn er twee mogelijkheden:

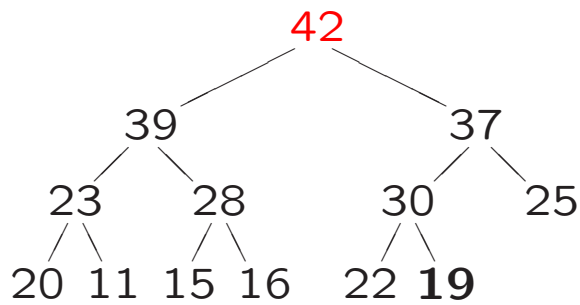
1. waarde in knoop $>$ waarde in ouder: herhaald verwisselen met ouder totdat de heap-eigenschap hersteld is (waarde **borrelt omhoog**)
2. waarde knoop $<$ waarde van (ten minste een der) kinderen: herhaald verwisselen met grootste kind totdat de heap-eigenschap hersteld is (waarde **zakt omlaag**)

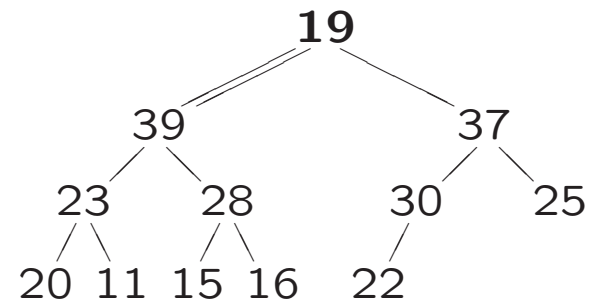

Heap-eigenschap weer hersteld:
45 is omhoog geborrleid

42 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22 19
 ↓↓
 42 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22 19 **45**
 ↓↓
 42 39 37 23 28 30 **45** 20 11 15 16 22 19 25
 ↓↓
 42 39 **45** 23 28 30 37 20 11 15 16 22 19 25
 ↓↓
45 39 42 23 28 30 37 20 11 15 16 22 19 25

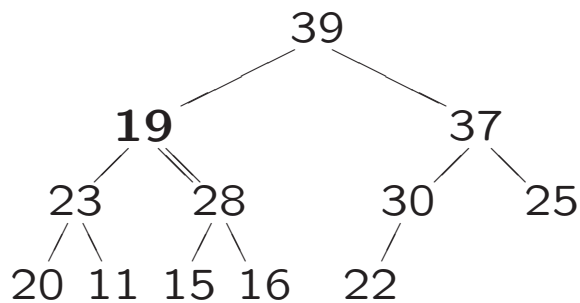

-42
→

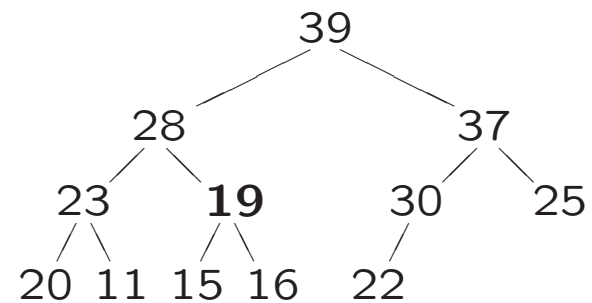

→

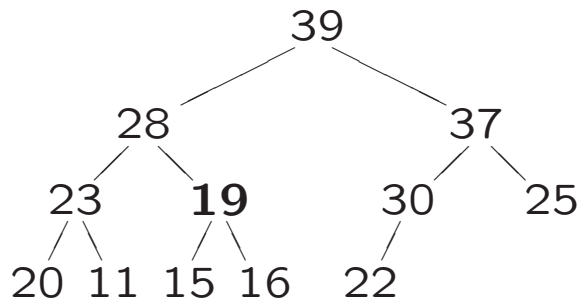
links heap, rechts heap

→

→

Heap-eigenschap weer hersteld:
19 is omlaag gezakt

42 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22 **19**

⇓

19 39 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22

⇓

39 **19** 37 23 28 30 25 20 11 15 16 22

⇓

39 28 37 23 **19** 30 25 20 11 15 16 22

⇓

39 28 37 23 **19** 30 25 20 11 15 16 22

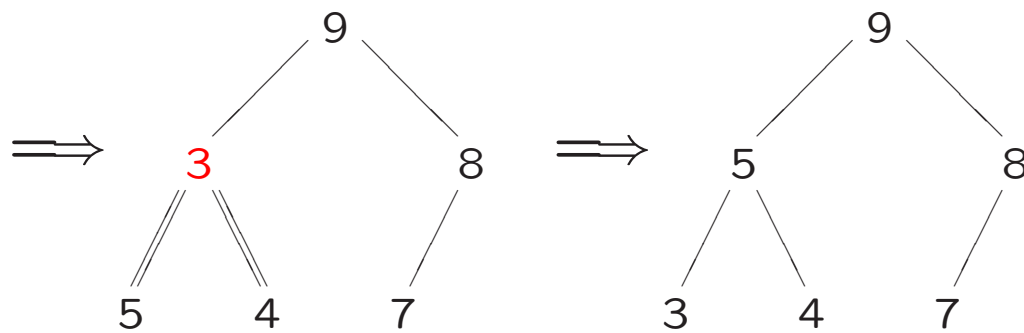
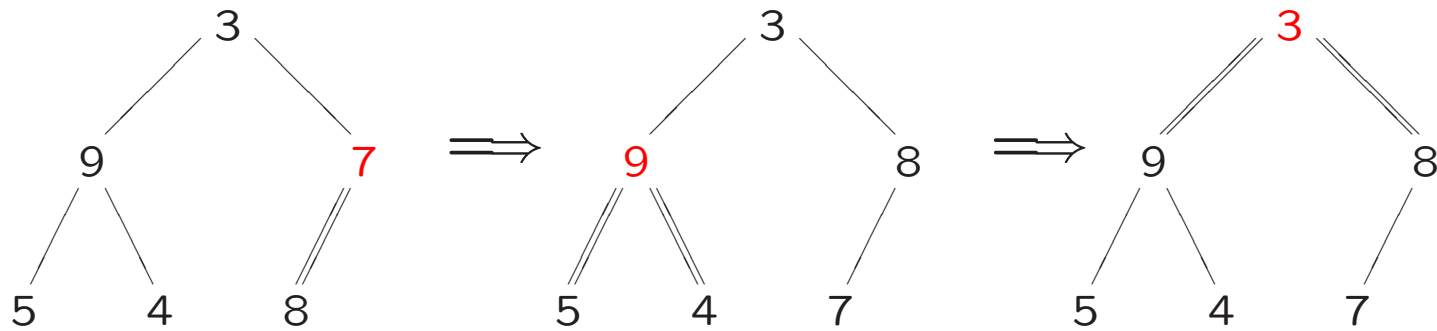
1. Zoeken grootste waarde:
 - zit in de wortel
 - complexiteit $O(1)$

2. Toevoegen nieuwe waarde:
 - achteraan toevoegen
 - herhaald verwisselen met ouder
 - complexiteit $O(h) = O(\lg n)$

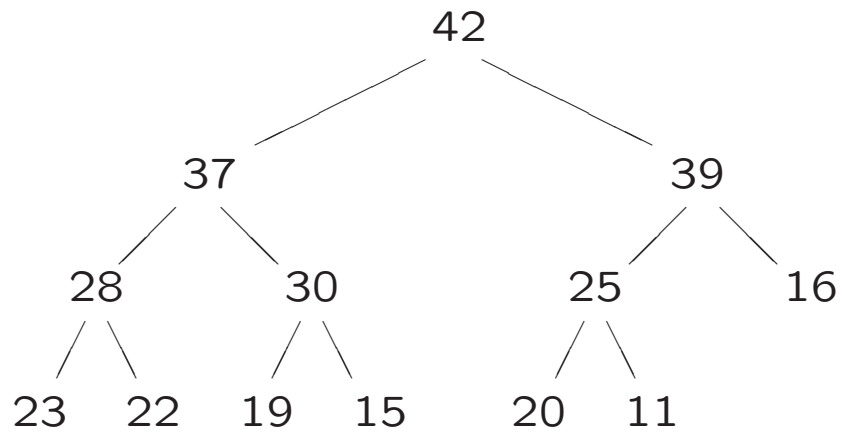
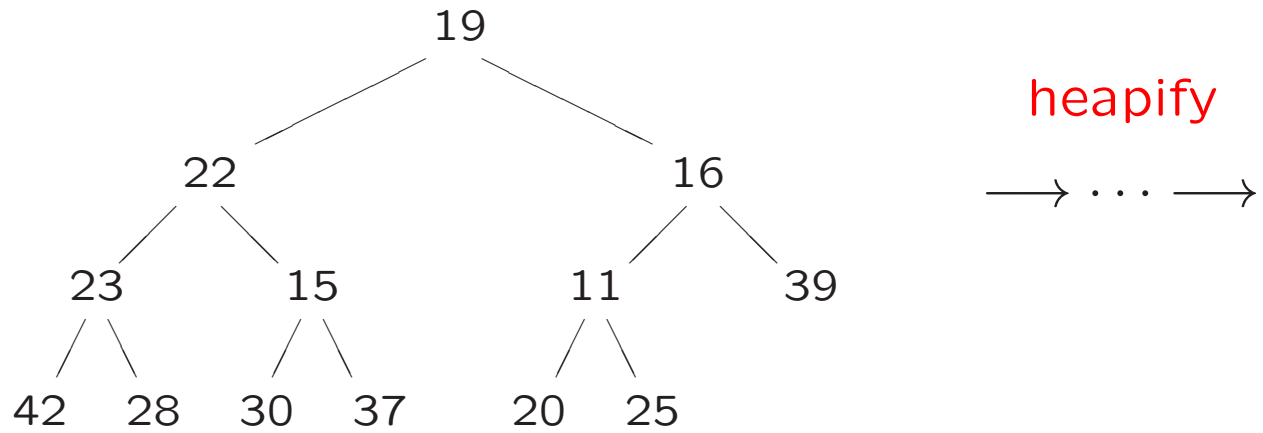
3. Verwijderen grootste waarde (uit de wortel):
 - achterste waarde \rightarrow wortel
 - herhaald verwisselen met grootste kind
 - complexiteit $O(h) = O(\lg n)$

Constructie van een heap uit een gegeven rij (array H) sleutels (getallen bijv.):

- **Bottom up (heapify)**: beginnend bij $H[\lfloor \frac{n}{2} \rfloor]$, de laatste ouderknoop, en zo teruglopend, wordt in alle subbomen met de ouderknopen als wortel de heap-eigenschap hersteld via omlaag zakken van de (inhoud van die) ouderknoop
- **Top down**: beginnend bij de wortel en door telkens een knoop meer bij de heap te betrekken wordt de heap-eigenschap steeds hersteld via omhoog borrelen van de (inhoud van de) nieuwe knoop
- Heapify is $O(n)$; de andere methode is $O(n \lg n)$

Heap!


```
for  $i := \lfloor \frac{n}{2} \rfloor$  downto 1 do  
     $k := i; v := H[k];$   
    heap := false;  
    while not heap and  $2 * k \leq n$  do // geen blad  
         $j := 2 * k;$  // linkerkind  
        if  $j < n$  then // 2 kinderen  
            if  $H[j] < H[j + 1]$  then  
                 $j := j + 1;$  fi // selecteer grootste kind  
            fi  
        if  $v \geq H[j]$  then  
            heap := true;  
        else  
             $H[k] := H[j]; k := j;$  fi  
    od  
     $H[k] := v;$   
od
```

1. Maak een heap van het gegeven array
2. Verwijder nu herhaald ($n - 1$ keer) de grootste waarde uit de wortel:
 - verwissel deze met de laatste waarde uit de heap
 - verlaag de grootte van de heap met 1
 - zorg dat overal de heap-eigenschap weer geldt door de nieuwe waarde uit de wortel te laten zakken

Het array wordt zo oplopend gesorteerd.

Complexiteit: $O(n \lg n)$.

Sorteer het array 3 9 7 5 4 8 met heapsort.

Fase 1

3 9 7 5 4 8 →
 3 9 8 5 4 7 →
 9 3 8 5 4 7 →
 9 5 8 3 4 7

Fase 2

9 5 8 3 4 7 →
 7 5 8 3 4 |9 →
 8 5 7 3 4 |9 →
 4 5 7 3 |8 |9 →
 7 5 4 3 |8 |9 →
 3 5 4 |7 |8 |9 →
 5 3 4 |7 |8 |9 →
 4 3 |5 |7 |8 |9 →
 3 |4 |5 |7 |8 |9

We kunnen **Heapsort** zien als een voorbeeld van **Transform-and-Conquer**: transformeer de array eerst naar een heap, en doe dan iedere keer de volgende stappen:

- Verwissel eerste en laatste getal (transformatie)
- Haal laatste getal uit de heap (conquer)
- Herstel de heap (transformatie)

Overigens ... als je de heap niet ziet in het array, is het algoritme moeilijk te begrijpen.

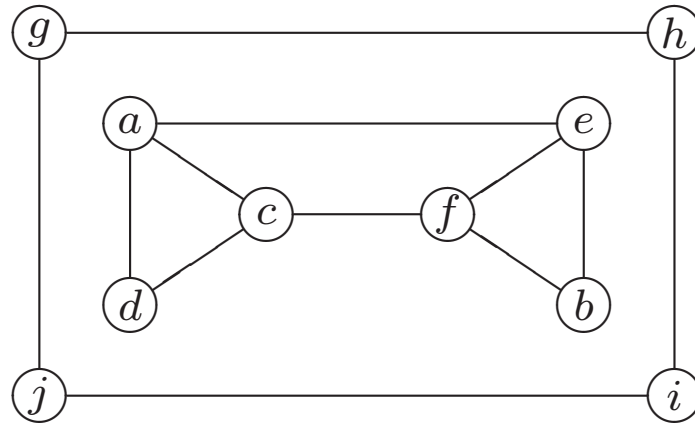
- **Lezen/leren bij dit college:** Paragrafen 12.2 en 6.4
- **Laatste college:**
vrijdag 17 mei 2013, 11.15-13.00, zaal 412 (oud tentamen)
- **Laatste werkcollege:**
donderdag 16 mei 2013, 13.45-15.30, zaal 412
- **Opgaven/oude tentamens/testvoorbeelden:**
<http://www.liacs.nl/home/graaf/ALGO/>
- **Derde programmeeropdracht:**
inleveren op vrijdag 17 mei
- **Tentamen:**
dinsdag 11 juni 2013, 10.00–13.00 uur
- **Vragenuur:**
maandag 10 juni 2013, 11.00 uur ????
- **Toegift:** DFS en BFS; Levitin 3.5 + sheets

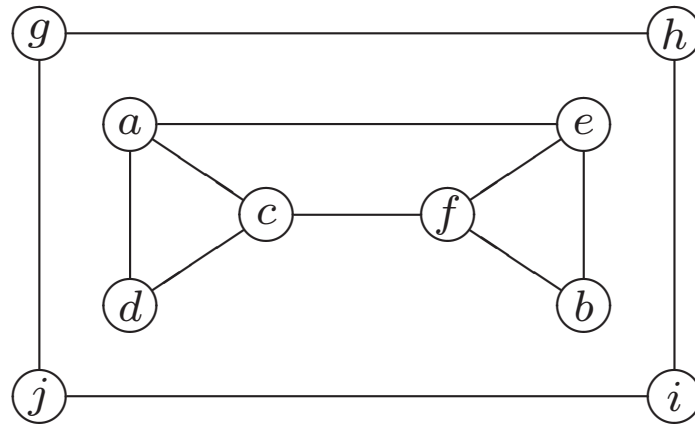
- Bij veel (graaf)problemen is het nodig om alle knopen van de graaf op een systematische manier te bezoeken

- **Graafwandelingen:**
 1. **Depth-first-search**: te vergelijken met WLR-wandeling bij bomen

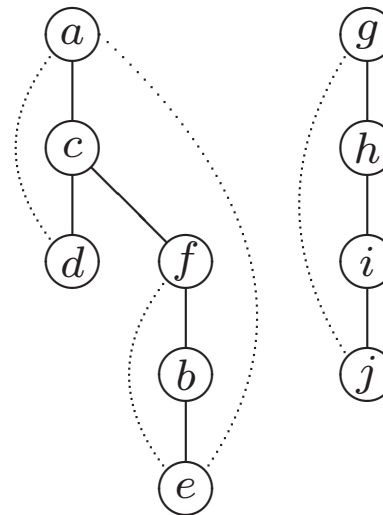
 2. **Breadth-first-search**: te vergelijken met niveau-orde wandeling bij bomen

- De wandeling begint in een gegeven knoop v van de graaf.
- Vanuit een zojuist bezochte knoop wordt vervolgens steeds een aangrenzende -nog onbezochte- knoop bezocht, en vandaaruit op dezelfde manier verder gelopen tot je niet verder kan.
- In dat geval wordt teruggegaan naar de knoop waar je net vandaan kwam, en wordt een andere aangrenzende knoop daarvan bezocht, en zo verder tot je weer bij v terug bent.
- Aangrenzende knopen kunnen bijvoorbeeld altijd in alfabetische volgorde bezocht worden.
- Een knoop wordt steeds als reeds bezocht gemarkeerd op het moment dat deze voor de eerste keer bekeken wordt.
- Alle knopen die vanuit v bereikbaar zijn worden zo precies één keer bezocht. Voor niet-samenhangende grafen moet bovenstaande telkens herhaald worden vanuit een resterende, nog niet bezochte knoop.
- Depth-first-search kan recursief of met behulp van een stapel worden geïmplementeerd.

	$e_{6,2}$	
	$b_{5,3}$	$j_{10,7}$
$d_{3,1}$	$f_{4,4}$	$i_{9,8}$
$c_{2,5}$		$h_{8,9}$
$a_{1,6}$		$g_{7,10}$

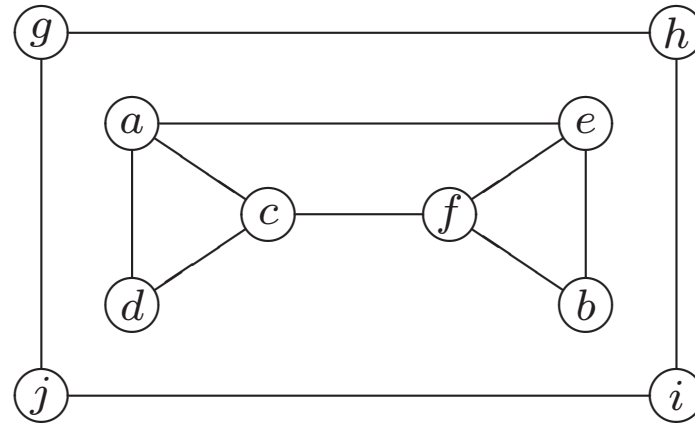
```
ALGORITME DFS (G)
// Implementeert DFS wandeling door gegeven graaf
// Invoer: Graaf G = (V,E)
// Uitvoer: Graaf G met zijn knopen genummerd in de volgorde
//          waarin ze bij DFS wandeling voor het eerst worden ontdekt

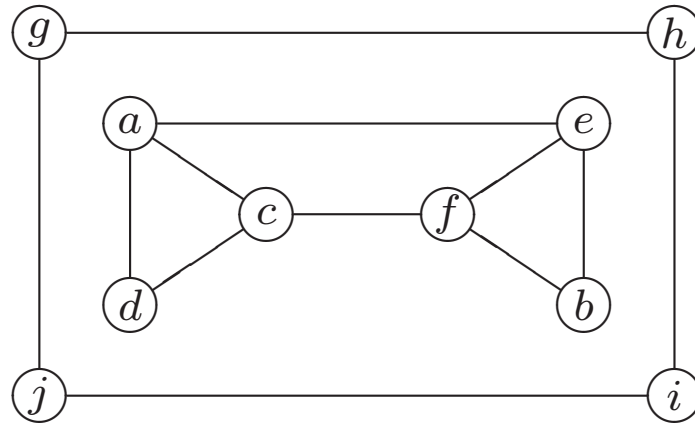
{ for elke knoop v in V do
    mark[v] = 0; // nog niet bezocht
  od
  teller = 0;
  for elke knoop v in V do
    if mark[v] == 0 then
      dfs (v);
    fi
  od
}
```

```
dfs (v)
// Bezoekt recursief alle nog onbezochte knopen die via een pad
// met v zijn verbonden, en nummert deze in de volgorde waarin
// ze worden ontdekt, met globale variabele 'teller'
{ teller ++;
  mark[v] = teller;
  for elke buurknoop w van v do
    if mark[w] == 0 then
      dfs (w);
    fi
  od
}
```

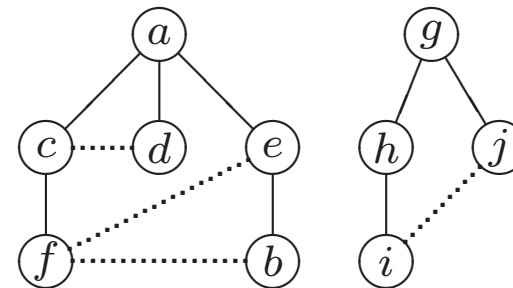
Er is ook een niet-recursieve implementatie, met een expliciete stapel

- De wandeling begint in een gegeven knoop v van de graaf.
- Vanuit een zojuist bezochte knoop worden eerst alle aangrenzende -nog onbezochte- knopen bezocht, dan de daaraan grenzende knopen (voor zover nog niet eerder bezocht), en zo verder totdat alle bereikbare knopen bezocht zijn.
- Knopen worden zo bezocht in volgorde van hun afstand vanaf v .
- Aangrenzende knopen kunnen bijvoorbeeld altijd in alfabetische volgorde bezocht worden.
- Bij de implementatie gebruiken we een rij. In de eerste stap wordt v gemarkeerd als bezocht en in de rij gezet. In elke volgende stap wordt de voorste knoop uit de rij gehaald, en worden diens burens gemarkeerd als bezocht en in de rij geplaatst.
- Alle knopen die vanuit v bereikbaar zijn worden zo precies één keer bezocht. Voor niet-samenhangende grafen moet bovenstaande telkens herhaald worden vanuit een resterende, nog niet bezochte knoop.

$a_1 \ c_2 \ d_3 \ e_4 \ f_5 \ b_6$
 $g_7 \ h_8 \ j_9 \ i_{10}$


```
ALGORITME BFS (G)
// Implementeert BFS wandeling door gegeven graaf
// Invoer: Graaf  $G = (V,E)$ 
// Uitvoer: Graaf  $G$  met zijn knopen genummerd in de volgorde
//          waarin ze bij BFS wandeling worden bezocht

{ for elke knoop  $v$  in  $V$  do
    mark[v] = 0; // nog niet bezocht
  od
  teller = 0;
  for elke knoop  $v$  in  $V$  do
    if mark[v] == 0 then
      bfs (v);
    fi
  od
}
```

```
bfs (v)
// Bezoekt alle nog onbezochte knopen die via een pad
// met v zijn verbonden, en nummert deze in de volgorde waarin
// ze worden bezocht, met globale variabele 'teller'
{ teller ++;
  mark[v] = teller;
  initialiseer queue met v erin;
  while queue is niet leeg do
    for elke buurknoop w van voorste-knoop-in-queue do
      if mark[w] == 0 then
        teller ++;
        mark[w] = teller;
        voeg w toe aan queue; // achteraan
      fi
    od
    verwijder voorste knoop uit queue;
  od
}
```

	DFS	BFS
Data structuur	een stapel	een queue
Aantal volgordes knopen	twee volgordes	één volgorde
Soorten takken (onger. grf)	tree en back edges	tree en cross edges
Toepassingen	samenhang, acycliciteit, 'articulation points'	samenhang acycliciteit minimum-tak pad
Efficiëntie voor adj. matrix	$\Theta(V ^2)$	$\Theta(V ^2)$
Efficiëntie voor adj. list	$\Theta(V + E)$	$\Theta(V + E)$